

Управління освіти виконавчого комітету
Старокостянтинівської
міської ради



Діорама, як вид стендового моделювання

Автор: *Майхер С.М.*, керівник гуртка стендового
моделювання Старокостянтинівської міської станції юних
техніків

м. Старокостянтинів – 2016 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТЕНДОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ.....	5
1.1. Сутність поняття «стендовий моделізм»	5
1.2. Сутність та історія діорами як вид стендового моделювання.....	7
РОЗДІЛ 2. ДІОРАМНЕ МИСТЕЦТВО В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	12
2.1. Характеристика найбільших діорам в Україні.....	12
2.2. Процес створення діорами власноруч.....	19
2.3. Створення діорами на прикладі гелікоптера Ка-50 «Чорна акула»	22
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТОВУВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Говорючи простими словами, стендовий моделізм – це різновид творчості, в результаті якої створюються прототипи (копії) реальних предметів в певному масштабі. У результаті складання моделі, основне завдання автора – створити модель, максимально наближену до оригіналу аж до найдрібніших деталей, таких як внутрішнє обладнання, відтінки фарби, бруд, іржа, написи та інше.

Основним матеріалом для відтворення моделей найчастіше є: пластик, картон, метал, дерево.

Стендовий моделізм таке ж хобі, як і колекціонування марок або монет. Це цікаве і корисне заняття допомагає краще дізнатися історію техніки, розширити свій кругозір і просто захоплююче провести вільний час.

Завжди потрібно пам'ятати і цікавитися історією своєї країни, адже не знаючи минулого, складно жити в сьогоденнішньому дні і будувати майбутнє.

Стендовий моделізм нерозривно пов'язаний з історією. Багато діорами зображують фрагменти подій минулого. Забарвлення моделей повинно відповідати дійсності. А іноді буває цікаво дізнатися, чим була знаменита та чи інша техніка, яка знайшла втілення в моделі. В даний час представлений широкий асортимент моделей що випускаються і продаються: військова та цивільна авіація; бронетехніка Другої світової війни і сучасні машини; вітрильні фрегати і сталеві крейсери; солдати минулого століття і сучасний спецназ як нашої країни, так і інших держав світу.

Цей вид моделізму може бути домашнім або клубним, тобто індивідуальним або колективним. У нас в країні моделізм такого напрямку має вельми скромну історію, але зараз починає завойовувати інтерес широкого кола людей.

Мета роботи полягає у визначенні місця та ролі діорами в стендовому моделюванні.

Для досягнення мети необхідно виконати ряд завдань:

- визначити сутність поняття «стендовий моделізм»;

- визначити сутність та історія діорами як вид стендового моделювання;
- охарактеризувати найбільші діорами в Україні;
- описати процес створення діорами власноруч;
- описати створення діорами на прикладі гелікоптера Ка-50 «Чорна акула».

Об'єктом дослідження являється діорама, а предметом – процес її виготовлення.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТЕНДОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ

1.1. Сутність поняття «стендовий моделізм»

Стендовий моделізм – це проектування, конструювання, виготовлення в масштабі копій техніки, споруд, композицій для демонстраційних і виховних цілей.

Стендові моделі – вид технічної творчості, в процесі якого створюється копія реальних предметів в певному масштабі. Стендова модель точно відображає лише вид прототипу. Характерна відмінність від діючих моделей в тому, що в стендовому моделізмі прагнуть до якомога більш точного і детального копіювання прототипів, аж до відтворення дрібних деталей на техніці, відтінків забарвлення, внутрішнього обладнання, шрифту написів, імітації характерних забруднень і пошкоджень і т. д. Нерідко відтворюється не просто літак, танк або паровоз даного типу, а конкретний історичний екземпляр з усіма характерними для нього індивідуальними особливостями, до того ж за станом на певний момент часу.

Основними матеріалами, застосовуваними в стендовому моделізмі, є пластмаса і картон, хоча застосовуються також і метал, і дерево. Моделі можуть бути виконані в будь-якому масштабі, однак існує загальноприйнятий ряд – 2:1, 1:1, 1:2, 1:3, ... 1:24, 1:32, 1:35, 1:43, «0» 1:45, 1:48, «S» 1:64, 1:72, «H0» 1:87, «TT» 1:120, «N» 1:160 та інші.

Безліч підприємств у світі випускає як готові стендові моделі, так і комплекти деталей для самостійної збірки.

Моделізм спочатку пов'язаний з технікою і засобами пересування. Найпершим засобом пересування історично визнаний морський транспорт, тому першими моделями стали саме моделі кораблів, а першим видом моделізму можна вважати корабельний моделізм.

Історія моделізму бере свій початок ще з часів Давнього Єгипту. Найстарші знахідки даної тематики сягають X століття до н.е. і являють собою копії кораблів того часу, виконані з розфарбованої глини і дерева.

Наступним кроком у розвитку моделізму стали так звані «будівничі» моделі. За допомогою подібних моделей будувалися справжні кораблі: деталь в моделі збільшували до справжніх розмірів і виготовляли, замінюючи потрібну частину корабля. Таким чином будувався весь корабель. Тут вперше був застосований термін масштаб.

Однак технічний прогрес не стояв на місці, створювалися нові машини і, як наслідок, їх моделі. Наприкінці XVIII століття з'явилася перша модель парової машини – паровоза. З цього моменту починає відлік залізничний моделізм.

У XIX столітті з'явилися перші збірні моделі автомобілів, а незабаром і літаків. Найбільший інтерес отримав саме авіаційний моделізм, тому такі моделі і самі їх прототипи в ті роки вважалися екзотикою.

Першу збірну модель-копію придумав англієць Джеймс Стівенс. Він і став засновником компанії «Skybird», що випустила таку модель в масштабі 1/72. Цей розмір і донині вважається еталоном для багатьох виробників збірних моделей. Перший модельний набір для зборки являв собою паперовий пакет, в якому знаходилися інструкція, випиляні по контуру деталі, стійки з дроту, деталі з жерсті і наждачний папір. Захоплення виявилось настільки популярним, що вже до кінця Другої Світової війни каталог моделей фірми «Skybird» склав понад 120 одиниць. Пригодилися вони і під час війни: стендові моделі використовувалися при навчанні особового складу королівських військ для розпізнавання ворожої техніки.

Пізніше з'явилися збірні моделі вертольотів, будівель, споруд, фігури екіпажу та учасників військових дій, а також цілі масштабні композиції – діорами.

Зростає і кількість фірм-виробників збірних моделей і аксесуарів до них, серед яких заслужене визнання любителів моделізму отримали торгові марки

Italeri (Італія), Revell (Німеччина), Testors (США), Tamiya (Японія), Зірка (Росія) та ін.

В даний час стендовий моделізм має велике військово-прикладне значення і щільно увійшов до числа хобі в усьому світі. Число захоплених постійно зростає, і не дивно, адже моделізм – це:

- Захоплююче заняття для дорослого і дитини;
- Розвиток просторового мислення і моторики рук;
- Цікаво і пізнавально з історичної точки зору, сприяє вихованню патріотизму;
- Недорого (у порівнянні з іншими захопленнями).

Спектр переваг заняття складанням збірних моделей і стендового моделізму широкий і вельми привабливий.

1.2. Сутність та історія діорами як вид стендового моделювання

Діорама (др.-греч. *Διά* (dia) – «через», «крізь» і *ὄραμα* (horama) – «вид», «видовище») – стрічкоподібна, вигнута півколом живописна картина з переднім предметним планом (споруди, реальні і бутафорські предмети). Діораму відносять до масового видовищного мистецтва, в якому ілюзія присутності глядача в природному просторі досягається синтезом художніх і технічних засобів. Якщо художник виконує повний круговий огляд, то говорять про «панорами».

Діорама – особливий спосіб представлення документального матеріалу, підкріплений образною емоційністю, об'єднаний сюжетним задумом. Діорама – це повнооб'ємне мініатюриззоване зображення, яке відтворює реальну подію, що відбулася, і представляє собою рельєф місцевості в поєднанні з необхідними моделями техніки, фігурками людей, макетами фортифікаційних споруд, будівель, а також рослинністю. Діорама не повинна містити анахронізмів (невідповідності часу дії подій і використовуваних елементів обмундирування, озброєння, бойової техніки) і моделей в різному масштабі. Діорама для більшої

виразності та досягнення емоційного ефекту може бути оснащена елементами підсвічування і звуковим супроводом.

Діорами часто розташовуються в спеціальних павільйонах. Величезну роль в експонуванні діорами грають обладнання експозиційного залу і конструкція оглядового майданчика, а також світло і звук (музичне та дикторський супровід). Більшість діорам присвячено історичним битвам. Найбільш широко діорама застосовується в музейній практиці як особливий спосіб подачі документального матеріалу, підкріплений образною емоційністю (рис. 1).



Рисунок 1. Приклад діорами

Перша діорама була створена у Франції в 1822 році Луї Жаком Дагером, знаменитим винахідником фотографії. Складні механізми і витончена гра світла разом з дзеркалами і пологом діорами Дагера і Бутона тримали в напрузі глядачів, перед якими кожні 15 хвилин мінялися сюжети: гори, руїни готичних замків, італійські пейзажі.

Технічно ідея діорами була досить проста. З двох сторін напівпрозорого полотна писали дві картини – денний і нічний сюжети. Полотно можна було висвітлити і спереду, і ззаду через величезні вікна, які перекривалися рухливими прозорими кольоровими фільтрами – екранами. Змінні світло і колір могли миттєво змінити картину. Діорама мала величезний успіх. Діорами були величезного розміру – 14x22 метри, а сюжети змінювалися через півроку.

Для Діорами Дагер робив замальовки з натури і, щоб полегшити собі роботу, став користуватися камерою-обскура. Зображення, створювані об'єктивом на матовому склі, хотілося якось закріпити. Дагер дізнається, що в Шалоні живе Ньєпс Нісефор, який багато років займається тією ж проблемою і вже досяг якихось результатів. Дагер і Ньєпс укладають договір про співпрацю та погоджуються працювати надалі разом. У 1833 році Ньєпс помер, і Дагер на деякий час зупинив спільно розпочаті розробки, але потім продовжував дослідити сам.

Пізніше декоратором Гроніусом була влаштована діорама в Берліні, звідки в 1851 році вона була переведена до Петербурга, де здобула популярність під назвою панорами Палермо. Відвідувачі входили всередину круглої будівлі та по сходах піднімалися в павільйон, з якого відкривався на всі боки вид на Палермо і його околиці. Павільйон перебував немовби всередині монастирської будівлі, двір якого був вистелений кам'яними плитами; поблизу видна була дзвіниця (все – живопис), з якою при настанні сутінкового освітлення неслися звуки дзвону, які закликали до вечірньої молитви, що сприяло посиленню ілюзії, виробленої прекрасно написаною декорацією.

Перша радянська діорама «Взяття Ростова», присвячена подіям Громадянської війни, була створена в 1929 році Митрофаном Борисовичем Грековим. Діорама була втрачена в роки Великої Вітчизняної війни.

У створенні діорам брали участь М. І. Авілов, В. К. Билянцік-Бируля, Г. Н. Горелов, Б. В. Йогансон, А. А. Лабаса, А. В. Моравов, А. А. Пластов, Г. К. Савицький, В. С. Сварог, П. П. Соколов-Скала, а також члени Студії військових художників імені М. Б. Грекова, утвореної в 1934 році.

У 1977 році Є. І. Дешалит створив найбільшу в світі пересувну діораму «Панорама Москви», яка з успіхом експонувалася у Філадельфії (США), Софії (Болгарія), Лондоні та Туреччині, а з 1980 року до початку перебудови – на ВДНГ у Москві.

Існує два підходи до створення діорам. Перший застосовується у разі, якщо ділянка місцевості, зображувана діорамою досить велика – аж до лінії горизонту. У цьому випадку діорама становить макет місцевості, що знаходиться поблизу глядача (предметний план) і живописне зображення віддалених предметів (задник). При цьому задник встановлюється півколом таким чином, що глядач не бачить його країв і лінії, що з'єднує його з предметним планом.

Великий обхват такої діорами диктує необхідність перспективного зменшення масштабу макетів, розміщених на предметному плані далеко від глядача. Таким чином, ефект правдоподібності перспективи досягається тільки при розгляданні такої діорами тільки з певного боку.

Другий підхід застосовується для зображення тільки невеликих ділянок місцевості. В цьому випадку штучною перспективою нехтують і макети всіх предметів виготовляють в одному масштабі, а задник не влаштовують. Часто його роль можуть грати макети великих предметів (будівель, скель), що закривають сюжетно важливі частини діорами при розгляді її з певних кутів.

Такий підхід з одного боку спрощує створення діорами, оскільки, зокрема, дозволяє використовувати в ній фабричні збірні моделі, з іншого, вимагає, щоб композиція діорами не порушувалася при розгляді її з різних сторін.

Лаконічна діорама (одна-дві людини або одна одиниця техніки, ділянка ґрунту під ними плюс кілька предметів, що символізують їх оточення) називається віньєткою.

Існують настільні та мінідіорами.

Мінідіорами зображують сцени історичних подій (напр., олов'яні солдатики, розставлені для зображення якої-небудь відомої битви).

Характерним прикладом такого роду служать діорами, які можна побачити в Музеї норвезького опору (Norges Hjemmefrontmuseum) в місті Осло (Норвегія).

Останнім часом набуло популярність виготовлення діорам настільного формату моделістами, що цікавляться військовою історією, людьми, що цікавляться творами в стилі «фентезі» для створення настільних ігор. Зазвичай на таких діорамах сюжети представлені в масштабі 1/35.

РОЗДІЛ 2. ДІОРАМНЕ МИСТЕЦТВО В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

2.1. Характеристика найбільших діорам в Україні

Діорама «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 року» — це найбільший твір сучасного батального живопису (рис. 2). Пам'ятник подвигу радянських воїнів, які визволили Севастополь від гітлерівських загарбників. Відкриття діорами відбулося 4 листопада 1959 року.



Рисунок 2. Діорама «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 року»

За шість кілометрів на схід від Севастополя, на вершині Сапун-гори, поряд з величним пам'ятником Слави підноситься суворе напівкругла будівля. На другому поверсі будівлі розміщена найбільша у світі діорама — «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 року». На першому поверсі – експозиційні зали, експонати яких розповідають про оборону міста в 1941—1942 рр. і звільнення його у травні 1944 року. Перед будівлею експонуються зразки військової техніки та озброєння періоду Великої Вітчизняної війни.

Живописне полотно — основний елемент діорами – розташовано півколом попереду оглядового майданчика. Між живописним полотном і оглядовим майданчиком встановлений предметний план, що становить з живописним полотном як би одне ціле. Це створює ілюзію глибини простору, підсилює відчуття реальності, достовірності зображених подій.

У діорамі «Штурм Сапун-гори» вперше в образотворчому мистецтві фігури людей на передньому плані живописного полотна написані в їх

природних розмірах. А предмети натурного плану — це залишки справжніх оборонних споруд, зброя і спорядження супротивника. Вперше струнка композиція однієї картини охоплює оперативний масштаб спільних дій наступаючих радянських армій, авіації і флоту.

Довжина живописного полотна 25,5 м, висота 5,5 м, площа предметного (натурного) плану 83 м².

На діорамі зображений кульмінаційний момент штурму Сапун-гори військами 51-ї і Приморської армій, відображений масовий героїзм радянських воїнів-визволителів Севастополя. Герої живописного полотна діорами, зображені на передньому плані, — реальні люди, деякі з них мають повну портретну схожість. На предметному плані — зброя і предмети бойового спорядження ворога, уламки залізобетонних оборонних споруд, зібрані на місцях боїв за Севастополь.

У 1956-1957 роках заслужений діяч мистецтв РРФСР, пізніше народний художник СРСР П. Т. Мальцев написав картину «Штурм Сапун-гори», що отримала високу оцінку на Всесоюзній художній виставці в честь 40-річчя Радянських Збройних Сил. Це твір пізніше послужив основою для створення нинішньої діорами — «Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 року».

Її автори — художники студії імені М. Б. Грекова П. Т. Мальцев, Г. І. Марченко і Н. С. Прісекін. Військовим консультантом був Герой Радянського Союзу капітан I рангу у відставці Г. В. Терновський. Протягом семи місяців вони працювали над живописним полотном (5,5 м × 25,5 м) і предметним планом площею 83 м². На мальовничому полотні й натурному плані писалися фігури людей і предмети розміщувалися у натуральну величину, і це, у поєднанні з великою майстерністю художників, давало повне уявлення про зображувані події.

Виразність сприйняття посилювало вдале колірне рішення. Вся місцевість залита сонцем, але промені його проникають крізь пелену диму, пилу і гару. Струнка, енергійна, насичена динамікою композиція картини передає нищівну

стрімкість наступаючих і їхня згуртованість, охоплює масштаб спільних дій радянських армій, авіації і флоту.

У серпні 1959 року обидві частини батального твори з Москви доставили в Севастополь і розмістили в спеціально побудованому напівкруглому будинку.

Будівля діорами знаходиться в західній частині меморіального комплексу «Сапун-гора», побудована за проектом архітектора В. П. Петропавловського на напрямі головного удару військ 4-го Українського фронту, що звільняли Севастополь, і утворює з пам'ятником Слави воїнам-визволителям і Вічним вогнем, меморіальними стінами, що обрамляють з трьох боків майданчик навколо пам'ятника, єдиний архітектурний ансамбль.

Урочисте відкриття діорами відбулося 4 листопада 1959 року. З того моменту і до кінця 80-х років її відвідало 15 млн осіб. У 1999 році був зареєстрований 24-мільйонний відвідувач — московська школярка Надя Скопінцева.

Увійшовши на оглядовий майданчик, глядач переноситься в 7 травня 1944 року. Перед глядачем відкривається панорама місцевості від висоти Цукрова головка до Балаклави. За задумом художників, глядач перебуває на схилі Сапун-гори.

Друга половина дня 7 травня 1944 року. В єдиному пориві штурмують ворожі укріплення піхотинці, сапери, танкісти, артилеристи. У повітрі зав'язався бій винищувачів. На морі, в районі Балаклави, радянські катери, підтримувані морською авіацією, знищують кораблі супротивника.

Штурм Сапун-гори триває вже більше семи годин. Вершина близька, але найважчі кроки до неї — останні. Бій іде за кожен траншею, за кожний виступ скелі. На передньому плані картини — штурмові групи 11-го гвардійського і 63-го стрілецьких корпусів, долають останні зміцнення ворога перед гребенем Сапун-гори.

Один за одним з'являються перед глядачем безсмертні подвиги визволителів Севастополя. Зліва, з пістолетом у витягнутій руці зображений

комсорг батальйону Віталій Комісарів. Незважаючи на поранення, він змінив вбитого в бою командира роти і підняв бійців на штурм фашистської батареї.

Праворуч, у станкового кулемета, — відважний воїн Кузьма Москаленко. У той день Москаленко придушив вогонь чотирьох ворожих кулеметів і одним із перших вийшов на гребінь Сапун-гори. Перед ним у воронці від снаряда розірвався, зайняв позицію снайпер старшина Микола Морятов. Понад двох десятків гітлерівців убив він під час штурму.

У боях за Севастополь брали активну участь і відважні радянські жінки — медсестри, зв'язистки, санітарки. На картині у морській формі зображена санінструктор Євгенія Дерюгіна — колишня студентка суднобудівного технікуму. У період з 3 по 7 травня Женья винесла з поля бою 80 поранених бійців. Вона загинула від кулі фашистського снайпера.

На полотні зображений діорами уйгур Дадаш Бабажанов, який дає клятву своєму вмираючому товаришеві, моряку Семену Машкевичу, що помститься ворогові за його смерть. І слово він дотримав: у боях за Севастополь Бабажанов особисто знищив 17 гітлерівців.

У центрі картини — група бійців на напівзруйнованому ворожому доті. Попереду, високо піднявши над головою автомат, веде за собою воїнів лейтенант Михайло Головня. Шлях до вершини розчищає влучним кулеметним вогнем прославлений розвідник старший сержант Микола Гунько.

Праворуч, на передньому плані живописного полотна, відображений безсмертний подвиг сапера Федора Скорятіна, ціною свого життя проклав останній прохід до ворожого бліндажа. Сюди кинулися бійці на чолі з лейтенантом Сахаровим. Він захоплений боєм і не бачить, як ворожий автоматник цілиться в нього з-за укриття. Гвардії рядовий Ашот Маркарян закриває собою командира і гине.

Поруч кидає гранату у ворожий бліндаж рядовий Ілля Полікахін. Він важко поранений в голову, проте продовжував битися і одним з перших прорвався до гребеню Сапун-гори. З групою розвідників І. Полікахін брав

участь також у вуличних боях, разом з Н. Гунько та М. Головний поставив червоний прапор на будівлі севастопольської метеостанції.

Попереду атакуючих йдуть прапороносці. Падає смертельно поранений парторг роти Євген Смеловіч, але прапор підхоплює рядовий Іван Яцуненко і підводиться з ним на гребінь Сапун-гори. Майже одночасно встановили червоні полотнища на підкореній висоті рядові В. Євглевський, В. Дробязко, сержанти А. Курбанов, М. Соснін, О. Тимофєєв та інші воїни.

У глибині картини, праворуч, де діють радянськи вогнеметники, лейтенант Михайло Дзігунській закриває своїм тілом амбразуру ворожого ДОТу. Останній опорний пункт взято. Одне за одним виходять на вершину гори підрозділу капітана Н. Жилова, старшого лейтенанта П. Калініченко, гвардії лейтенанта О. Заболотського, молодшого лейтенанта В. Громакова та інші.

З пістолетом у руці зображений старший лейтенант Василь Жуков — він піднімає бійців своєї роти назустріч контратаці противника. Відважний командир загинув в одній з рукопашних сутичок на підступах до Севастополя.

Загальне враження картини бою посилює предметний план, що заповнює восьмиметрової відстань від оглядового майданчика до мальовничого полотна. Тут відтворено справжній рельєф місцевості, поритої снарядами і бомбовими вирвами, споруджені в натуральну величину ворожі бліндажі, траншеї, лежить трофейна зброя, осколки, гільзи. На двох вмонтованих мальовничих вставках зображені сержант Сергій Єлагін (він бере в полон фашистського солдата) і старшина Микола Супрягін, який в рукопашній сутичці змушує гітлерівця скласти зброю.

Діорама «Битва за Дніпро» (рис. 3) — діорама в Дніпропетровську відкрита в 1975 до 30-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941 —1945 років.



Рисунок 3. Діорама «Битва за Дніпро»

Повна назва — діорама «Битва за Дніпро в районі сіл Військове-Вовніги». «Битва за Дніпро» найбільша діорама в Україні, друга за площею в Європі (після белгородської діорами «Курська битва») і одна з найбільших у світі.

Цей твір створено майстрами батального живопису Студії військових художників імені М. Б. Грекова, заслуженими художниками РРФСР М. Я. Бутом та М. В. Овечкіним. Цільнотканне полотно, виткане на Пензенській ткацькій фабриці «Червоний Жовтень», площею 840 квадратних метрів (14х60) розміщене в спеціальному приміщенні, за проектом архітектора В. О. Зуєва. Загальна площа будівлі 1340 м². Площа залу діорами — 900 м².

На площі перед діорамою розміщена колекція радянської військової техніки.

Широкий радіус огляду (до 230°, зазвичай кут огляду діорам від 120° до 150°), глибокий предметний план, що складається із залишків оборонних споруд, зброї, переправних засобів та інших військових атрибутів, спеціальне освітлення та озвученої діорамного залу створюють у глядачів ефект безпосередньої присутності на місці штурму Дніпра радянськими воїнами.

Для відтворення загальної картини і окремих епізодів героїчного бою були вивчені документи учасників форсування Дніпра, їхні спогади, листи, накази і зведення часів Другої світової війни.

Науковий консультант діорами — В.С. Прокудо. Військовий консультант діорами — генерал-майор у відставці Й. Ф. Литвиненко.

Створення діорами «Штурм фортеці Ізмаїл російськими військами в 1790 році», присвяченої славному штурму фортеці Ізмаїл, розпочато в 1971 році. Її будівництво було доручено відомій Студії ім. М. Б. Грекова, що створила близько 80 діорам.



Рисунок 4. Фрагмент діорами «Штурм фортеці Ізмаїл російськими військами в 1790 році»

Народний художник Росії Є. І. Данилевський представив ескіз. Далі, як згадує сам художник: «Вже стояло полотно, було розпочато лист, але не вистачало часу, і я запросив В. М. Сибірського. У нього досвіду виготовлення діорам не було. Ескіз був мій. Ми почали працювати. Приміщенням для нашої діорами повинна була стати стара турецька мечеть в Ізмаїлі. Потрібно було пройти весь історичний і іконографічний матеріал, тобто звичайний шлях художника ...». Художнє полотно розміром 20x8 м було успішно закінчено в 1973 році. Є. П. Востоков, начальник Студії ім. М. Б. Грекова, поділився першими враженнями: «Запеклість, динаміку бою за участю великих мас військ ми відчуваємо в повну силу.

Авторам діорами вдалося виразити задум Суворова і хід його здійснення. Ми бачимо, як на штурм йдуть російські гренадерський полки, донські козаки; виділені найбільш важливі епізоди: прорив у фортецю з боку Дунаю,

рукопашний бій з турецькими солдатами, які зробили вилазку з фортеці. І війська, і кріпосні стіни, за якими за допомогою облогових сходів спрямовуються вгору атакуючі, і води Дунаю з турами запорожців – все об'єднано в одне композиційне ціле «.

Учасник штурму Ізмаїла Ланжерон писав: «Ізмаїл, підпалений артилерією, нагадував справжній вулкан, що викидає дим і полум'я». Це прекрасно передали художники, що відобразили себе на полотні в образах двох солдатів суворовської армії. Твір панорамно-діорамним мистецтва був новаторським: розміри замість звичайних 6 м висоти зросли до 8 м.

У діорамі «Штурм фортеці Ізмаїл» відтворена жива історія. Цей пам'ятник панорамного мистецтва включений до туристичних маршрутів півдня України і в програму міжнародного круїзу по Дунаю «Від Альп до Чорного моря».

2.2. Процес створення діорами власноруч

Виготовлення діорами починається з планування. Необхідно зробити начерк готової сцени, прикинути масштаб діорами, підібрати моделі які будуть на ній розташовуватися. При підборі масштабу треба враховувати те, що чим більше масштаб саморобної діорами, тим дорожче обійдуться моделі і матеріали, які використовуються в побудові діорами. До того ж, на більшому масштабі і самої роботи буде більше, наприклад – в масштабі 1:72 риси обличчя і дрібні деталі одягу у використовуваних моделях персонажів практично невиразні, а ось в масштабі 1:35 вам доведеться їх опрацювати в обов'язковому порядку.

Діорама повинна мати сюжет. Для прикладу, Т-34 на постаменті – це не сюжет. А ось «визволення» Т-34 з болота – цілком собі сюжет. Сюжетна лінія діорами – це те, заради чого ведеться вся робота. Продумайте його заздалегідь. Враховуйте те, що діорама це не картина і виглядати вона повинна з різних сторін. З будь-якого боку повинен бути якийсь акцент уваги, якась дія.

Масштаби моделей можна брати зіставні, наприклад 1:35 і 1:32 або 1:76 і 1:72. Це викликано тим, що не завжди можна знайти потрібну модель в потрібному масштабі, Приміром історичні літаки в «наземному» масштабі 1:35 або, скажімо, «залізничному» масштабі 1:87 знайти практично неможливо.

Коли загальний план діорами опрацьований, можна зайнятися підбором збірних пластикових моделей. На сьогоднішній день каталог пластикових моделей дуже багатий, так що можна підібрати будь-яку потрібну вам модель від того чи іншого виробника.

Збірку діорами краще починати з підставки. Підставка – основа діорами в цілому і сюжету зокрема! Погано зроблена підставка здатна згубити майстерні зроблені фігурки і техніку, вбити сюжет. В якості підставки зазвичай використовується або багат шарова фанера, або саморобний короб з рейок. Підставку бажано зробити досить важкою для того, що б майбутня діорама могла впевнено стояти і її було важко скинути з місця при незручному русі чи протиранні пилу.

В якості основного матеріалу для будівництва об'єктів на діорамі (будинків, підставки, ґрунту і т.д.) рекомендується використовувати екструдований пінополістирол. Це такі плити утеплювача розміром півметра на півтора і товщиною від 10 до 100 мм. Купити такий лист можна в магазині будівельних матеріалів.

Перевагою цього матеріалу є простота обробки – добре ріжеться ножом, зберігає на собі сліди вдавнення. На ньому легко імітувати цегляну кладку стіни, бруківку тротуару і тому подібні речі. Одного листа вам вистачить вельми надовго!

В якості дощок можна використовувати тонкий шпон, який так само продається в магазинах будівельних матеріалів.

Цеглини можна виготовити з самозастиваючої полімерної глини для дитячої творчості, вона буває різних кольорів, змішуючи кольори між собою можна отримати будь-які відтінки. Виготовлення просте – розгортаємо в

коржик і нарізаємо в розмір цеглин. Взагалі вироби з полімерної глини можуть сильно змінити вигляд діорами.

Автомобільна шпаклівка – так само незамінна річ для тих, хто буде діорами. До моменту застигання вона дозволяє надавати їй будь-який вид. Її зручно використовувати для маскуванню огріхів в обробці пінополістиролу, створення дрібних об'єктів і т.д.

Різне сміття на діорамах – камені, коріння і т.д. легко підібрати на вулиці. Можна звичайно і купувати готові набори тих же каменів, а можна просто вийти на вулицю і їх назбирати.

Невеликі зміни на моделях можна робити за допомогою густого Циакрину (клей «Секунда», «Момент» в 3-10 грамових тюбиках) і харчової соди. За допомогою голки наноситься лінія з клею і присипається содою. Сода і Циакрін реагують моментально, створюючи міцний конгломерат. Зайва сода акуратно змитається пензликом.

Модель для діорами мало зібрати, її необхідно доопрацювати. Будь-яка техніка має на собі сліди зносу, військова техніка, яка побувала в бойових умовах, зазвичай несе на собі результати бойових зіткнень. Ну і найголовніше – як ти техніку ні чисти, але на ній буде бруд! Проїдьте на автомобілі по сільській ґрунтовій дорозі після доу, вийдіть і подивіться на машину – грудочки бруду, бризки від калюж – все це виглядає природно. Саме так, природно, і повинна виглядати техніка на діорамах.

Так само варто врахувати і те, що збірні пластикові моделі часто вже не повністю відповідають оригіналу. І їх необхідно буде доопрацьовувати так, щоб погляд знавця не виявив різких недоробок.

Пластикові моделі людей для діорами так само допрацьовуються. Як сказано вище – чим більше масштаб моделей, тим більше потрібне опрацювання. Часто використовується кілька різних комплектів і одна пластикова людина на діорамі може складатися з кількох вихідних моделей. Від однієї моделі береться голова, від іншої руки і ноги, третя віддає тулуб. Втім – тут все залежить від вашої фантазії. Однак – чим більше дрібних деталей і чим

більше діорамна людина буде відрізнятися від вихідного з набору – тим краще буде виглядати діорама.

2.3. Створення діорами на прикладі гелікоптера Ка-50 «Чорна акула»

Розглянемо у роботі етапи збірки діорами і використовувані інструменти і матеріали на прикладі гелікоптера Ка-50 «Чорна акула».

Необхідні інструменти:

- канцелярський ніж-лезо;
- 2 пензлі;
- невеликі кусачки;
- надфіль;
- пінцет;
- ножівка по дереву, дріль і лакофарбова кисть.

Витратні матеріали:

- клей для моделей «Зірка»;
- двосторонній скотч;
- малярський скотч;
- клей «Супер момент гель»;
- штучна трава (можна купити в модельному магазині);
- упаковка зубочисток;
- наждачний папір дрібної дисперсії.
- акрилові фарби «Зірка» (чорна, блакитна, алюміній, синя, біла, тілесна, сіра, цегла, воронована сталь, червона (вишнева), помаранчева і хакі).

1. Збірка «Головного героя».

«Головним героєм» цієї діорами (рис. 5), безумовно, є гелікоптер.



Рисунок 5. Діорама Ка-50 «Чорна акула»

Це модель фірми «Зірка» Ка-50 в масштабі 1:72.

Крок перший – пілот і його кабіна.

У першу чергу не варто поспішати вирізати деталі з літників. Варто озброїтись пензликом, рідким милом (можна для посуду) і краном з теплою водою. Потрібно ополоснути весь літник у воді, намилити пензлик і ретельно вимити, тобто знежирити, всі деталі, добре змити мило і просушити літник.

Далі, слід подивитись, може якісь деталі розумніше і зручніше буде профарбувати прямо в літниках, а після того, як їх буде вирізано і оброблено, можна буде просто підвести забарвлення.

Наприклад: пілот тримається в літниках тільки за ноги. Фарбуємо обличчя, потім шолом, потім форму, рукавички. Сушимо, вирізаємо, зачищаємо і фарбуємо черевики, за які пілот був прикріплений.

Приладову панель рекомендовано фарбувати вручну. Як правило, приладова панель має рельєф, що значно спрощує процес фарбування. Спочатку нанесіть фоновий колір (в авіації зазвичай це блакитний, але в даному випадку чорний), потім акуратно зубочисткою, злегка намоченою у фарбі

відповідного кольору, прорисуйте прилади на деталі приладової панелі. Таким же чином, міняючи зубочистки на пензель, прокрасьте всі елементи кабіни і зберіть її. Не забудьте відразу ж профарбувати і внутрішні частини корпусу моделі, які можна буде розглянути під ліхтарем кабіни.

А якщо ж ви захочете використовувати ґрунтовку то, звичайно ж, всі деталі розумніше заґрунтувати в літниках, відразу після мийки.

При виборі ґрунтовки варто бути обережним. Потрібно підбирати ґрунт так, щоб він не заливав і не приховував рельєф деталей.

Таким же чином фарбуємо і збираємо всю модель. При складанні потрібно звертати увагу, щоб руки були завжди добре вимиті з милом (це запобіжить передчасному стиранню фарби), не забруднити пальці клеєм, оскільки залишаться відбитки на корпусі, їх буде дуже складно видалити. А головне терпіння, акуратність і ще одне терпіння.

І ось, модель «головного героя» зібрана і пофарбована.

Крок наступний – декалі.

Декаль – перекладна картинка.

На сьогоднішній день «Зірка» робить дуже якісні і тонкі по своїх малюнках декалі. Управлятися з ними гранично просто. Озбройтеся щільною ганчірочкою (наприклад, щільною фланеллю), пінцетом, ножицями по паперу, зубочисткою і блюдцем з теплою водою. Вирізуєте потрібну декаль з набору, опускаєте її на 30-40 секунд у воду, витягуєте пінцетом, взявши за краєчок, прикладаєте до потрібного місця на моделі, акуратно зрушуєте малюнок з папірця на поверхню моделі, після чого розправляєте, промочив ганчіркою, видаляєте зайву воду, поправляєте зубочисткою і тієї ж ганчіркою добре притискуєте.

Поради:

1. Не перетримуйте декаль у воді, вона може відлипнути від папірця і плавати у воді сама по собі.

2. Якщо ви працюєте з акриловими фарбами, намагайтеся проводити процедуру переведення декалей якнайшвидше. Оскільки, від води на акриловій фарбі можуть залишитися розводи.

3. Якщо декаль лягла неправильно або ви щось переплутали, то відклеїти не пошкодивши її, можна крапнувши на неї воду, через секунд 10 вона знову стане рухомою.

Деякі умільці після наклейки декалей покривають модель лаком, наносячи його пензликом. Але краще це робити аерографом, а якщо такого немає, то обійтися без лаку.

Отже, модель вертольота готова. Тими ж способами збираєте і розфарбовуєте персонал і техніку. Ось тільки тут з'являться проблеми. Справа в тому, що «Зірка» не випускає персоналу в 72-му масштабі, тому доведеться купувати японський набір для F-16.

2. Руліжка

Беремо фанеру товщиною в 10 мм. Обробляємо краї, фарбуємо в найбільш вподобаний колір. Можна обрати емаль для дерева кольору «шоколад». Потрібно покрасити фанерку повністю (з усіх боків). Після висихання накреслити прямокутник, відступивши по 2,5 см від країв фанерки, і її периметр обклеїти малярським скотчем, що б бува не забруднити. Одержаний прямокутник, встелити двостороннім скотчем і вмонтувати його заздалегідь приготованими плитами, нарізаними на однакові прямокутники 4x6 см з дрібнодисперсного наждачного паперу. Після того, як ця мозайка закінчена, профарбовуємо її світло-сірою фарбою (під бетон). Як фарба висохне, по периметру бетонної площадки прорисовуємо жовту окантовку. Навколо майданчика «садимо» траву. Відступаємо по 1,5 см від майданчика, промазуємо газонну площу клеєм ПВА і рясно посипаємо штучною травою. Після висихання клею сухим пензлем знімаємо надлишки трави.

Якщо проблема знайти траву, її можна зробити зі старої щітки.

Офарблюємо щітку в колір трави (залежно від сезону) і дрібно нарізаємо ножицями.

У кутах діорами свердлимо некрізні отвори і вставляємо в них меблеві тримачі для полиць.

На клей «Супер момент гель» садимо модель і персонал на руліжку.

Можна давати дуже багато порад і розповідати, як і що робиться, але жодна рада не зрівняється з особистим досвідом. Тому не бійтесь експериментувати!

ВИСНОВКИ

Діорама – давньогрецьке слово, що перекладається як «бачу через» або «бачу крізь». Зазвичай діорама – це живописне полотно, зігнуте півколом з предметним переднім планом, на якому розташовані бутафорські будівлі, фігурки людей, зменшені моделі техніки і ландшафти. Як правило, більшість діорам зображують історичні битви.

Діораму можна віднести до масового видовищного мистецтва, в якому шляхом синтезу технічних і художніх засобів досягається «ефект присутності» глядача при події, якій присвячена композиція. Для досягнення цього ефекту особливо важливо штучне освітлення і звук, а також конструкція оглядового майданчика. Ці аспекти ріднять діораму з театром, в якому також часто використовується поєднання живопису з бутафорією і штучним освітленням, а сцену цілком можна порівняти з переднім планом діорами.

Найчастіше діорами можна знайти в музеях, присвячених тим чи іншим моментам історії, як особливий вид подачі документального історичного матеріалу.

Виготовлення моделей кораблів – найдавніше з «технічних хобі» людини: вже майже шість тисяч років люди увічнюють в мініатюрі свої судна.

Для багатьох, хто цікавиться військовою історією, моделізм є додатковим хобі, якому присвячується досить багато часу. Тут можна виділити три інтереси: сама історія, фарбування мініатюр, створення діорам – кожен вибирає для себе те, що йому цікаво.

Крім спеціальних діорам для музеїв існують ще й діорами, створювані любителями моделізму. Моделізм – це хобі, що полягає в створенні копій сучасної та історичної авіатехніки, військової техніки, суден, залізниць і багато чого іншого.

Уміння не тільки створити зменшену модель, але і вписати її в навколишній пейзаж, створити сюжет на тему з використанням своєї моделі – це вищий пілотаж у моделізмі і найцікавіше заняття, що вимагає, крім

технічних знань і вміння працювати руками, захопленості історією та художнього дару.

У підвид діорам можна виділити віньєтки, такі міні-діорами з невеликим сюжетом або антуражем, а не просто фігурки на підставці. Вони відрізняються від звичайних діорам меншим розміром і, як правило, меншою складністю у виконанні.

СПИСОК ВИКОРИСТОВУВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аргасцева, С. А. Художественная панорама как вид искусства. — М., 1993. — (Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения. Российская академия художеств, НИИ теории и истории изобразительных искусств.).
2. Завалий, А. Искусство диорамы. — М.: Экспринт. — 56 с.
3. Петропавловский, В. П. Искусство панорам и диорам. — Киев, 1965.
4. Петрушевский Ф. Ф. Диорама // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890—1907.
5. Советская панорамная живопись. Сборник статей. — Л., 1965.
6. Халаминский Ю. Я. М. Б. Греков. — М., 1956.